

КОНКУРЕНЦІЯ: ГЕНЕЗИС ІСТОРИЧНИХ ПІДХОДІВ ТА СУЧАСНІ ФОРМИ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

COMPETITION: GENESIS OF HISTORICAL APPROACHES AND MODERN FORMS OF COMPETITIVE RELATIONSHIPS BETWEEN BUSINESS ENTITIES

У статті досліджено та узагальнено різноманітні концепції видатних науковців до трактування категорії «конкуренція», розглянуто еволюцію теорії конкуренції, визначено особливості сучасної конкуренції. В цілому конкуренція розглядається у статті як: суперництво між суб'єктами на ринку; механізм регулювання попиту та пропозиції на ринку, суперництво традиційного з інноваційним. Виділено три основних рівні конкуренції між суб'єктами на ринку. Велика увага також акцентована на розгляді даної категорії, відштовхуючись від трьох підходів до її трактування (поведінкового, структурного і функціонального). На основі даного дослідження зроблено висновок, що впровадження інновацій є головним механізмом досягнення стійких конкурентних переваг, а все більше сучасних компаній переорієнтують свої стратегії, основуючись на співробітництві в бізнесі замість конкуренції.

Ключові слова: конкуренція, ринок, суперництво, рівень конкуренції, науковий підхід, інноваційна концепція конкуренції.

Competition is one of the key categories and an integral attribute of a market economy. The ambiguity of this phenomenon forms many of its definitions, various concepts and methods of its research. Despite the general development of economic science and improved understanding of the functioning mechanism of the market economic system, there is still no generally accepted theory of competition. At the same time, the need to create such a theory is constantly growing due to profound changes taking place in the economic systems of states. These transformations provoke the emergence of new forms of competitive relations between subjects of the world market, which are related to the impact of scientific and technological progress on economic development. The article examines and summarizes various concepts of prominent scientists regarding the interpretation of the "competition" category, examines the evolution of the theory of competition, and identifies the features of modern competition. In general, competition is considered in the article as: rivalry between subjects on the market; the mechanism of regulation of supply and demand in the market, competition between the traditional and the innovative. There are three main levels of competition between market entities. Much attention is also focused on the examination of this category, based on three approaches to its interpretation (behavioral, structural and functional). The behavioral approach to the concept of "competition" involves the struggle of enterprises among themselves, which is conducted for the most favorable conditions for the sale of goods. According to the structural approach, the concept of competition has strengthened its position due to its consideration as a competition rather than a rivalry. The functional approach outlines the place and meaning of competition in the economy. On the basis of this study, it was concluded that the implementation of innovations is the main mechanism for achieving sustainable competitive advantages, and more and more modern companies are reorienting their strategies based on cooperation in business instead of competition.

Key words: competition, market, rivalry, level of competition, scientific approach, innovative concept of competition.

УДК 339.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-3>

Гудима Л.О.

аспірантка,

Національна академія управління

Hudyma Liliia

National Academy of Management

Постановка проблеми. Нагальні виклики, що спричинені трансформацією вітчизняної та світової економічних систем, пандемією та повномасштабним вторгненням на українські землі, вимагають зосередження уваги на дослідженні та розв'язанні проблем, пов'язаних з конкуренцією між суб'єктами господарювання. Конкуренція є базовим поняттям та невід'ємною частиною ринкової економіки. Еволюція конкурентних відносин дозволяє краще використовувати потенціал суспільства та робить дії підприємств більш раціональними. Даний феномен є досить складним і різноманітним, тому існує велика кількість його інтерпретацій, різних концепцій та методів його дослідження. Попри розвиток економічної науки та вихід на найвищий рівень вивчення, як саме працює механізм ринкової економічної системи, загальноприйнятої теорії конкуренції досі не існує. Необхідність розробки такої теорії невпинно зростає внаслідок докорінних змін, що зараз виникають в світових економічних системах, зокрема через інтернаціоналізацію та глобалізацію еконо-

мічного розвитку. Такі зміни спричинюють появу нових форм конкурентних відносин між суб'єктами господарювання на світовому ринку, які пов'язані із впливом науково-технічного прогресу на економічний розвиток. На даному етапі передусім стоїть питання про методи ведення конкурентної боротьби та способи підвищення конкурентоздатності підприємств на зовнішніх та внутрішніх ринках. Сучасний стан розвитку економіки зумовлює потребу досконалого вивчення та аналізу категорії «конкуренція» і механізмів її функціонування, що так само, вимагає детального дослідження ретроспективи цього поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі розвитку суспільства та появи нових шкіл економічної думки змінювалися підходи до розуміння поняття ринкових відносин, і разом з тим, ставали складнішими теорії конкурентних відносин. Найбільш значний науковий вклад у дослідження теоретичних аспектів конкурентних відносин зробили: Дж.М. Кейнс, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. Мілль, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, А. Сміт,

А.А. Томсон, Е. Чемберлен, Ф. Хайєк, П. Хейне, Й. Шумпетер. Сучасним підходам до розкриття поняття «конкуренції» присвячені наукові праці таких вчених, як: Г.Л. Азоєв, І. Ансофф, Г.В. Гейєр., І.З. Должанський, Ю.Б. Іванов, Ч. Кім, Ф. Котлер, К. Макконел, Дж. Ф. Мур, Ж.В. Поплавська, М. Портер, Н.П. Тарнавська, Х.А. Фасхієв, Р.А. Фатхутдінов, А.Ю. Юданов, О.Г. Янковий.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення основних підходів до розуміння сутності категорії «конкуренція», розгляд еволюції теорії конкуренції та оцінка значення новітніх форм конкурентних відносин задля досягнення суб'єктами господарювання лідерських позицій на ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція безперечно вважається однією з провідних категорій в економічній теорії, адже без даного поняття не може існувати ні одна модель механізму функціонування ринку. Поняття «конкуренції» повністю пов'язане з поняттям «конкурентоспроможність підприємства» на етимологічному та логічному рівнях, так як оцінити конкурентоспроможність компанії можливо тільки у конкурентному середовищі, якщо існує конкуренція між його суб'єктами. Конкурентні відносини між виробниками стосовно максимізації задоволення потреб та зростання граничної корисності продукту, вибір найбільш вигідних умов, методів виробництва та збуту продукції, прагнення до максимізації прибутків від звичайної та надзвичайної діяльності, і в наслідок цього, зайняття та утримання певного

сегменту ринку та зміцнення своїх конкурентних позицій є потужним двигуном розвитку економіки загалом, а також кожного суб'єкта господарювання за умов інтегрованого макросередовища [1, с. 51].

З давніх часів суспільство досягало найвищого розвитку в будь-якій галузі за допомогою конкуренції. Попри те, що термін «конкуренція» має безліч трактувань, його сутність залишається незмінною і полягає у конкурентній боротьбі між суб'єктами господарювання для формування кращих цін на товари і послуги задля забезпечення зростання попиту на запропоновані блага [2, с. 113].

При розгляді економічного складника історії конкуренції, то без неї навряд-чи б досягли бажаної могутності такі держави, як США, Китай, Японія та інші. Конкуренція без сумніву вважається найважливішою рушійною силою розвитку людства та вагомим елементом забезпечення всесвітнього прогресу. Етимологічно поняття «конкуренція» з латинської мови переводиться як «бігти разом», інакше кажучи, конкуренти – це ті, хто біжать пліч-о-пліч. Зазвичай, під час бігу виникає почуття суперництва, тому надалі переклад цього терміну означав «змагання» або «боротьбу за одержання кращих результатів». Отже трактуючи термін «конкуренція» як економічне змагання, вчені-економісти розглядають це поняття з різних позицій, на що впливає рівень розвитку суспільства, характер національного ринку, міжнародний авторитет держави та інші чинники [3, с. 44].

На сучасному етапі вчені виділяють три базових рівні конкуренції між суб'єктами на ринку (рис. 1):

Рис. 1. Рівні конкурентної боротьби між суб'єктами ринку

Джерело: на основі [4]

– Макрорівень конкуренції (міжфірмова та внутрішньогалузева конкуренція) – конкуренція між організаціями однієї галузі, предметом якої є аналогічні товари/послуги, а результатом – виокремлення оптимальної ціни виробництва галузі загалом.

– Мезорівень (міжгалузева конкуренція) – конкуренція фірм різних галузей, предметом якої є неоднорідні товари/послуги, в наслідок якої встановлюється середня норма прибутку національної економіки в цілому.

– Макро- та мегарівень (міждержавна і міжрегіональна конкуренція) – включає конкуренцію країни та регіональних угруповань.

Зазначимо, що питання теоретичного змісту конкуренції та основних форм її появи досліджувались зарубіжними вченими, перш за все, представниками класичної політекономії Адамом Смітом та Девідом Рікардо, а також видатними вченими ХХ ст., роботи яких були пов'язані з особливими умовами країн з розвинутою економікою: А Маршаллом, К.Р. Макконнеллом, Дж.С. Міллем, М. Портером, А.А. Томсоном, Й.П. Шумпетером, Ф.А Хайеком та іншими.

Поняття «конкуренція» бере свій початок з ХVІІІ століття, у цей же час почалося активне дослідження його впливу на господарські процеси. Тривалий час «конкуренція» вважалася лише певною особливістю ринку. Тільки після сплину декількох століть в економічній думці конкуренція сформувалася як головний механізм функціонування ринкової економіки та як складна система товарного господарства.

Конкуренція з'явилася внаслідок зіткнення інтересів виробників продукції, що ідентично мали на меті отримати максимальний прибуток. Дане зіткнення є неминучим, так як спричинене об'єктивними умовами реальної господарської діяльності, а саме переважанням дрібних виробників, нестачею виробничих ресурсів та платоспроможних споживачів. Окрім того, маючи невеликі можливості зайняти лідируючі позиції через зменшення витрат виробництва (за умов нерозвиненості системи технічних нововведень), примушувала застосовувати інші методи впливу на конкуренцію (встановлення обмежень на професійну діяльність, перешкоджання ввезенню товарів), що і мало вплив на становлення поняття «конкуренція» [5, с. 58–59].

Основоположником класичної концепції конкуренції вважається А. Сміт, науковець, що досліджував конкуренцію як змагання за більш якісні умови купівлі-продажу між покупцями та продавцями. А. Сміт у своїх працях окреслив основні залежності, а саме підвищення цін він пов'язує зі зниженням обсягу пропозиції та активності протистоянь між конкурентами, в той же час, нарощення конкуренції між виробниками та надмірна

пропозиція спричинює зменшення ціни на товари та послуги та посилення цінової конкуренції. А. Сміт розробив принцип «невидимої руки», що є основним регулятором на ринку, а також принцип конкурентних відносин. Принцип «невидимої руки» встановлює конкурентні відносини, що змушує компанії функціонувати відповідно до «бездоганного» плану розвитку, допомагає усуненню з ринку виробників, що пропонують продукцію нижчої якості. Вчений заклав теоретичну базу процесу конкуренції, особливостями якого є гнучкість, здатність пристосовуватись та змінюватись відповідно до трансформацій ринкових умов. Такий процес, по-перше, оптимально зрівноважує норму прибутку галузі, а по-друге допомагає найбільш ефективно розподілити ресурси між галузями. Зазначимо, що розглянута теорія з роками доповнювалася працями таких вчених, як Д. Рікардо, Дж. Мілль, Й. Шумпетер, П. Хейне, Ф.А. Хайек, Ф. Найт, С.Л. Брю, К.Р. Макконнелл, М. Портер та інші [1, с. 51].

Роль конкуренції в розвитку економіки також досліджував Д.Рікардо, який встановив базові елементи теоретичної концепції конкуренції та визначив основні умови. Результатом цих досліджень став «закон конкуренції», що відображає тенденцію рівноважного стану при постійній зайнятості. Досить помітною особливістю праць науковця є дослідження конкуренції через взаємозв'язок з ціновим регулюванням. За вченням Д. Рікардо, ціни утворюються лише під впливом попиту та пропозиції в результаті боротьби з конкурентами. Отже, Д. Рікардо значною мірою удосконалив та доповнив модель досконалої конкуренції. Вагоме значення у дослідженні теорії конкуренції займають наукові розробки Дж.С. Мілля: сформував рівняння міжнародного попиту, визначив ті групи на ринку, що не конкурують між собою, представив класифікацію цінової еластичності попиту, сформулював визначення економії на масштабах, альтернативних витратах [6].

Науковці Г. Хамел та К.К. Прахалад сформулювали одну з перших сучасних концепцій лідерства компаній на перспективних ринках. У їхніх працях висвітлено основні положення конкурентної поведінки фірм, зусилля яких направлені не лише на зміцнення своїх лідируючих позицій, а й на проникнення на ринки майбутнього. Одним із найголовніших методів досягнення цього є розробка компаніями «ключових компетенцій», що забезпечують їм очевидну конкурентну перевагу та інтелектуальне лідерство. На думку вчених, вагому роль у зайнятті лідируючих позицій на глобальному ринку відіграє вихід компаній на іноземні внутрішні ринки. Сучасне дослідження парадигми конкуренції знаходить відображення в нових концепціях стратегічного менеджменту, де формуються та реалізуються різні способи завоювання лідер-

ства фірми на ринку. З них варто виділити концепції, засновані на взаємовигідному поєднанні конкуренції та співробітництва, що говорять про переваги співпраці над конкурентною боротьбою. Теорію «співконкуренції» розробили американські вчені А. Бранденбургер та Б. Нейлбафф. Дана теорія передбачає в своїй практичній реалізації теорію ігор. Так як на ринку можуть виграти декілька учасників водночас, науковцями було запропоновано проведення ділової політики, обґрунтованої теорією ігор, яка б дозволяла: змінювати склад гравців згідно з цілям компанії, модифікувати та визначати основні правила гри та її тактику, а також масштаби і межі. Теорія підприємницьких екосистем психолога Дж.Ф. Мура стала інноваційним підходом до розуміння конкуренції. Дж.Ф. Мур порівнював бізнес-середовище з природним середовищем та дійшов висновку, що навколишнє середовище визначає успішність компанії у бізнесі, при чому компанія є елементом екосистеми, де інтереси всіх партнерів у бізнесі пов'язані між собою. Саме тому, за його ідеєю, стратегія фірми повинна бути спрямована на підтримку екосистеми замість забезпечення однобічних переваг. В наслідок цього, виникає поєднання впливу зовнішнього середовища, конкуренції, еволюції, що отримало назву «коеволюція» [7, с. 96]. Дана концепція поділяє розвиток екосистеми на декілька етапів: перша стадія – заснування, друга – розширення, третя – боротьба за лідерство, четверта – криза економіки, до того ж надаються поради компаніям, що знаходяться на будь-якій з цих стадій розвитку. У науковій праці «Стратегія голубого океану» Ч. Кім та Р. Моборн виділя-

ють два типи ринків: «червоні океани» (усі існуючі галузі на ринку) та «голубі океани» (ті галузі, які відсутні на ринку на сьогодні). Вчені наголошують, що за умови, коли пропозиція перевищує попит в різних галузях економіки, боротьба за частку ринку стає недостатньою для стабільного зростання. Попри те, що «червоні океани» є невід'ємним елементом ділового життя, для подальшого розвитку та генерації прибутку фірмам потрібно зосередити увагу на створенні «голубих океанів». Зайняття нових ділянок ринку потребує творчого підходу, проте здатне забезпечити високий рівень прибутку, уникаючи активної конкурентної боротьби [5, с. 62]

Новітні концепції здебільшого розкривають сутність конкуренції, як процесу управління конкурентними перевагами підприємства в ринковому середовищі. Головними конкурентними перевагами вчені вважають інновації, що застосовуються у будь-якій сфері виробництва, а стратегічні дії компанії у значній мірі спрямовані на співробітництво в бізнесі та уникнення явної конкурентної боротьби.

В економічній науці найбільш поширеними науковими підходами, що розкривають теоретико-практичну сутність поняття «конкуренція» можна вважати: поведінковий, структурний та функціональний (рис. 2).

Відповідно до поведінкового підходу, конкуренція визначається виключно як суперництво компаній на ринку, або в якості ведення конкурентної боротьби. Загалом, прихильниками поведінкового підходу можна вважати всіх економістів-класиків: А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Дж. Мілля,

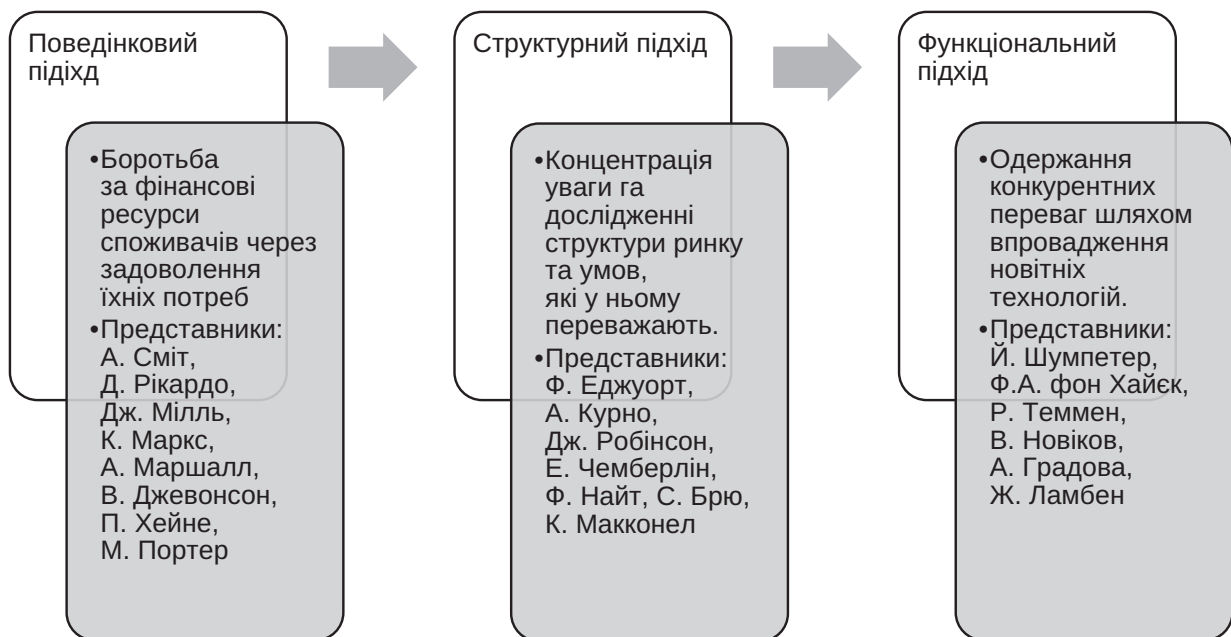

Рис. 2. Еволюція наукових підходів до визначення поняття «конкуренція»

Джерело: на основі [8]

А. Маршалла, В. Джевонсона, П. Хейне, які розглядали конкуренцію як боротьбу за обмежену кількість економічних ресурсів, в особливості за кошти споживачів, на які їх можна придбати. Отже, у рамках поведінкової концепції конкуренція розглядається як безперервно діючий механізм вільної змагальності, суперництва виробників товарів, підприємств та фірм за найвигідніші умови виробництва та збуту товарів задля досягнення найвищих результатів підприємницької діяльності. У зазначеному контексті, головний зміст конкуренції – це боротьба за споживачів та найкраще задоволення їх потреб, за вигідніші умови прикладення капіталу, за сегмент на ринку, досягнення якої визначається якістю товару та низькою ціною.

В останній третині XIX ст. – на початку XX ст. починає змінюватися структура ринку – замість ринків вільної конкуренції з'являються монополізовані ринки. У цей час, поряд з поведінковою, набула розповсюдження структурна концепція. Другий підхід акцентує увагу на дослідженні структури ринку та умов, які у ньому переважають. Прихильники даного підходу заклали основу сучасної західної теорії чотирьох головних типів ринку: досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, олігополії та монополії. Конкуренція за структурним підходом характеризується наступними факторами: наявність на ринку великої кількості незалежних виробників, розміри виробництва яких доволі невеликі, а тому вони не в змозі чинити вплив на ринкову ціну; компанії, що конкурують на ринку виробляють аналогічну продукцію; продавці та споживачі мають повну інформацію стосовно ціни; продавці діють окремо один від одного, не домовляючись про ціни; компанії можуть вільно входити в галузь та виходити з галузі. Залежно від комбінації вище наведених факторів виділяють чотири моделі ринку: ринок досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, олігополії та монополії. Зазначимо, що характерною особливістю структурного підходу є трактування конкуренції, як певного рівноважного стану ринку, ознаки якого є статичними. Досконала конкуренція за даним підходом визначається як ситуація на ринку, коли жодна з компаній не може чинити значний вплив на загальні умови контрактів у жодному з ринкових сегментів. Отже, у межах структурної концепції увага зміщується із зіткнення компаній на дослідження структури ринку та умов, що йому властиві.

Розглянемо також третій підхід до визначення поняття «конкуренція» – функціональний, представниками якого є Шумпетер, Ф.А. фон Хайек, Р. Теммен, В. Новіков та інші. Відповідно до даного підходу конкуренція розглядається з точки зору функцій, які вона виконує та в залежності від того, яку роль вона відіграє у ринковому процесі. Функ-

ціональний підхід визначає конкуренцію, як динамічний процес, що є протилежним статичній рівноважній моделі неокласичного аналізу. В межах функціонального підходу конкуренція спонукає підприємства до постійного пошуку нових видів продукції, саме вона сприяє виробництву більш якісної продукції, спонукає до зворотньої реакції на потреби споживачів, сприяє розвитку інформаційних систем і технологій [9, с. 9].

Отже, представники функціонального підходу досліджують конкуренцію, як процес відкриття нових можливостей наявних ресурсів, а також утворення нових ресурсів. На їх думку, конкуренція проявляється у вдосконаленні продукції і технологій, пошуку нових ринків, нових джерел сировини або нових видів організації виробництва.

Висновки з проведеного дослідження.

Аналіз наукових підходів до визначення поняття конкуренції засвідчує їх масштабність та багатогранність, і в кожному з випадків зміст поняття конкуренції трактується в залежності від цілей, відповідно до яких воно сформоване. Наукові погляди щодо визначення конкуренції, як економічної категорії, є досить різноманітними та неоднозначними, тому за сучасних умов виникає необхідність у подальшому теоретичному дослідженні конкуренції, адже вона є невід'ємним елементом теперішньої економічної системи. На основі проведеного дослідження сформулюємо основні відмітні риси, за якими можна трактувати поняття «економічної конкуренції»: конкуренція є суперництвом між економічними суб'єктами на ринку, які мають на меті досягнення найвищої ефективності ведення своєї господарської діяльності; конкуренція є елементом регулювання ринку, тобто розглядається як механізм, що регулює попит та пропозицію на ринку; конкуренція постає в якості суперництва традиційного з інноваційним. Так як самій природі ринкових відносин властивий динамічний розвиток, науковий аналіз також передбачає еволюційний розвиток теорії конкуренції, що трансформувалась в новітні моделі відповідно до рівня розвитку суспільства. Етапи розвитку конкуренції пов'язані з еволюцією суспільства, при цьому її поняття, форми та методи безперервно змінюються завдяки постійним вдосконаленням суспільних відносин. Якщо спершу конкуренція досліджувалася переважно як боротьба за обмежені ресурси для найбільшого задоволення потреб, то надалі в основі дослідження лежала структура ринку, мета господарської діяльності, методи і результати конкурентних відносин. Прагнення досягти лідерства на ринку спонукає до використання інноваційних технологій, освоєння альтернативних видів бізнесу. Отже, сучасні концепції конкуренції передбачають розкриття сутності конкуренції як процесу управління конку-

рентними перевагами на ринку. Тому саме через впровадження інновацій, що можуть застосовуватися в будь-якій сфері діяльності, є перспектива досягти найстійкіших конкурентних переваг. Стратегії сучасних компаній все більше ґрунтуються на співробітництві у бізнесі та запобіганні конкурентних взаємовідносин.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Грановська В.Г. Парадигма конкуренції та конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Інтелект XXI. Сер. Національна економіка*. 2016. № 5. С. 50–57.
2. Дудник О.В., Міненко С. Економічна природа понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність». *Причорноморські економічні студії. Сер. Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 29. С. 112–116.
3. Злидник М.І. Теоретичні основи конкуренції та підходи до її трактування. *Інфраструктура ринку. Сер. Економіка та управління національним господарством*. 2019. Вип. 36. С. 43–49.
4. Красняк О.П., Мицик О.В. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасний ринкових умовах. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/42.pdf (дата звернення: 03.04.2024).
5. Келічавий А.В. Еволюція конкуренції: від зародження поняття до сучасних особливостей. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Сер. Економічна теорія та історія економічної думки*. 2015. Вип. 5(115). С. 58–63.
6. Іванов Ю.Б., Тищенко О.М. *Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: монографія*. Харків: «ІНЖЕК», 2006. 384 с.
7. Шпак О.Г. Еволюція теорії конкуренції в умовах динамічного зовнішнього середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки*. 2011. № 6 Т. 4. С. 95–98.
8. Ярошенко А.С. Дослідження еволюційного розвитку теоретичних уявлень про конкуренцію. *Економічна наука XXI століття: реалії та перспективи: зб. наук. праць*. Дніпро, 2013. С. 241–247.
9. Вініченко І.І. Конкуренція: сутність та концепції дослідження. *Економіка та держава. Сер. Економічна наука*. 2015. № 10. С. 8–10.

REFERENCES:

1. Granovska V.G. (2016) Paradyhma konkurentsiyi ta konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryyemstv [The paradigm of competition and competitiveness of agricultural enterprises]. *Intelekt XXI. Ser. Natsional'na ekonomika – Intelligence XXI. Ser. National economy*, vol. 5, pp. 50–57.

2. Dudnyk O.V., Minenko S. (2018) Ekonomichna pryroda ponyat' «konkurentsiya» ta «konkurentospromozhnist'» [The economic nature of the concepts «competition» and «competitiveness»]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi. Ser. Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy – Black Sea Economic Studies. Ser. Economics and enterprise management*, vol. 29, pp. 112–116.

3. Zlydnyk M.I. (2019) Teoretychni osnovy konkurentsiyi ta pidkhody do yiyi traktuvannya [Theoretical foundations of competition and approaches to its interpretation]. *Infrastruktura rynku. Ser. Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom – Market infrastructure. Ser. Economy and management of the national economy*, vol. 36, pp. 43–49.

4. Krasnyak O.P., Mytsyk O.V. (2019) Konkurentospromozhnist' i konkurentni perevahy pidpryyemstva v suchasnyy rynkovykh umovakh [Competitiveness and competitive advantages of the enterprise in modern market conditions]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/42.pdf (accessed April 03, 2024).

5. Kelichaviy A.V. (2015) Evolyutsiya konkurentsiyi: vid zarozhennya ponyattya do suchasnykh osoblyvostey [The evolution of competition: from the birth of the concept to modern features]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Ser. Ekonomichna teoriya ta istoriya ekonomichnoyi dumky – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Ser. Economic theory and history of economic thought*, vol. 5(115), pp. 58–63.

6. Ivanov Y.B., Tyshchenko O.M. (2006) Teoretychni osnovy konkurentnoyi stratehiyi pidpryyemstva: monohrafiya [Theoretical foundations of the company's competitive strategy: monograph]. Kharkiv: «ІНЖЕК». (in Ukrainian)

7. Shpak O.H. (2011) Evolyutsiya teoriyi konkurentsiyi v umovakh dynamichnoho zovnishn'oho sere-dovyshcha [The evolution of the theory of competition in the conditions of a dynamic external environment]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Ser. Economic sciences*, vol. 6, pp. 95–98.

8. Yaroshenko A.S. (2013) Doslidzhennya evolyutsiynoho rozvytku teoretychnykh uyavlen' pro konkurentsiyu [A study of the evolutionary development of theoretical ideas about competition]. *Ekonomichna nauka XXI stolittya: realiyi ta perspektyvy: zb. nauk. prats' [Economic science of the 21st century: realities and prospects: a collection of scientific works]*. Dnipro. (in Ukrainian)

9. Vinichenko I.I. (2015) Konkurentsiya: sutnist' ta kontseptsiyi doslidzhennya [Competition: essence and research concepts]. *Ekonomika ta derzhava. Ser. Ekonomichna nauka – Economy and the state. Ser. Economics*, vol. 10, pp. 8–10.